

gozni akarnak képességeiknek megfelelő munkát találjanak és olyan bért kapjanak, amelyből tisztos otthont és átlagos amerikai életszínvonalat tarthatnak fenn. Kijelentem, hogy minden aggnak, árvának, valamint minden beteg vagy munkaképtelen egyénnek kényelmet kell nyújtani. Neki látok ennek a munkának és nem csüggedek addig, amíg meg nem valósul szünet- és huzavona-nélkül. Megállás nélkül cselekedni fogunk mindaddig, amíg minden egyes férfi, minden egyes nő és minden egyes gyermek birtokában lesz ezeknek az alapvető gazdasági jogoknak. . .

Negyvenhét más állam van az Unióban, melyek mind iparkodnak véget vetni a szegénységnek és tudni szeretnék, hogyan lehetséges ezt elérni. Némelyek azt állítják, hogy ez az eredmény nem érhető el csak osztály-erőszak és terror által. Én azt állítom, hogy van a cselekvésnek egy békés, rendezett és demokratikus módja s éppen ez az amerikai módszer. Ezt „az én kétéves tervemnek“ nevezem államunk újjáépítésére.

Igazi válsággal állunk szemben és nem látok semmiféle javulási perspektívát. Mint minden jó amerikai én is támogatom a *NIRA*-t, de képtelen vagyok észre nem venni a csődjét. . .

A Los Angeles-i kerületben több mint félmillió ember részesül közsegélyben. Mi visszautasítjuk a könyöradomány angol eszméjét; meg akarjuk őrizni népünk méltóságát azzal, hogy munkát nyújtunk neki; viszont nem juttathatjuk valódi munkához. Nyilvánvaló, hogy ez az állapot tarthatatlan. El kell ismernünk és ki kell jelentenünk államunk minden lakosának föld és termelőeszközök szerzéséhez, munkához és mindannak a termeléséhez való jogát, amely az ő és az övéik életének fenntartásához szükséges. Ime, — ezek azok a dolgok, amelyeket határozottan vallunk s amelyek alapján cselekednünk kell, tekintet nélkül arra, hogy mi történik a kizsákmányolás meglévő jogaival. Tudjuk, hogy mit akarunk: visszajuttatni földhöz a munkanélkülieket. Ez nem jelenti azonban azt, hogy kiszolgáltatjuk őket a telekspekulánsoknak. Mezőgazdasági kolóniákat létesítünk a munkanélküliek számára. Ezeket a kolóniákat az Állam kezeli majd, hivatott ellenőrzés mellett. . .

Remélem, hogy mindezt még az első évben megvalósíthatom. Akkor majd meglátjuk hogyan működik a rendszer és ennek megfelelően cselekszünk; ha meglátom, hogy még különbbé tehető, a nép elé terjesztem, hogy kikérjem beleegyezését.

Ha kiküszöböljük a szegénységet Californiából, az a szegények műve lesz. Természetesen tervem a gazdagokon is segíteni fog: mert mindannyian boldogabbak lesznek a testvériség és az együttműködés elvei alapján rendezett társadalomban.“

S. Kovács Imre

A HADIIPAR NEMZETKÖZI ÖSSZEFÜGGÉSEI. 1. A Népszövetség, még 1928-ban, a nemzetközi municiókereskedelemre vonatkozóan kibocsájtott adatai szerint, a hadiipar exportja öt év alatt (1922—27) kerek 150 millió (akkor még stabilizált) dollárral emelkedett. A nyilvánosságra került adatok szerint 1922-ben 45, 1924-ben 55, 1926-ban 58 millió dollár értékű „árút“ exportáltak a különböző „piacokra“ Európa, Amerika és Japán municióstrésztjei. A főexportőr ezekben az években is Anglia, 25—35 százalék között váltakozó részesedéssel, utána az Északamerikai Egyesült Államok 18—20 százalékkal, harmadik Franciaország. 10—20 százalékkal, negyedik a „lefegyverzett“ és, akkor még „weimári“ Németország 12—17 százalékkal és így tovább Japán, Semleges-Svájc, Hollandia, Belgium stb. mindegyik a maga „szerény“ hasznával és ma már ismert üzletfelhajtó machinációival. Azoknak, akik az akkor még nem hitéri Németországnak e ranglistán való szereplése felett esetleg csodálkoznának,

tudniok kell, hogy pl. 1928-ban a *Magnus*-féle hamburgi hadfelszerelési gyár, rendszeresen hirdette gyártmányait az angol közgazdasági hetilapokban, anélkül, hogy ez ellen bármelyik népszövetségi fórum tiltakozott volna! Németország még Brüning idejében (s előbb is) egyik legfőbb szállítója a „fehér“ Kina diktátorának, *Csang-Kai-Sek*nek. A legtöbb német szállítmány angol hajókon indult Hamburgból Kinába! Ugyancsak 1928-ba nyúlik vissza, üzleti alapon, a mostani lengyel-német nagy barátkozás is. Abban az évben helyezték üzembe a lengyelek a nagy rembertowi gépfegyvergyárat. Ennek a gépfegyvergyárnak összes felszerelését a berlini A. E. G. és a Loewe A. G. cégek szállították! A szükséges nyersanyagot szintén a német *Mannensmann* exportálta. Sőt, pár évvel visszamenőleg, (1924-ben), amikor Felső-Szilézia és Korfanty akciója miatt a német—lengyel háború küszöbén állott, Kruppék és társaik több mint 150 millió lej értékű hadianyagot szállítottak az „ellenség„s“ *Lengyelországnak!*

2. A nemzetközi municiótrösztök természetesen a legnagyobb üzleti titoktartással dolgoznak. Manipulációik alig egy része kerül csak — nagyritkán — nyilvánosságra, ami egyáltalán nem meglepő, hisz' London, Newyork, Tokió stb. nagy napilapjainak jelentős része a trösztök tulajdonában van, nem is említve, hogy ugyanakkor a sajtó hangját szabályozó vezető államférfiak közül is számosan, bent ülnek a munició cégek igazgatóságaiban. Mégis, nagy általánosságban ma már ismertebbek azok a titkos szálak, amelyek a hadiipar különböző vállalatait egymáshoz fűzik. Így pl. megállapítható, hogy a hadiipar-internacionálé gerincét, tulajdonképpen 4 óriási tröszt alkotja. Az első és legjelentősebb az angliai *Wickers—Armstrong*, amely még 1917-ben számos nehézipari vállalattal fuzionálva *Englisch Steel Co.* cégcimen működik. E tröszt irányítja az angol birodalom tengeri, szárazföldi és légi fegyverkezését. Ez nemzetközi viszonylatokban a legszorosabb összeköttetésben áll az olasz *Wickersszel* és a japán *Mitsui*val. Ez rendelkezik a portugál és spanyol fegyvergyárak részvénytöbbségével, valamint a holland *Fokker* repülőgépgyár részvényeinek jelentős részével, s érdekszférájába tartozik majdnem teljes egészében *Creusot*. Ennek érdekeltségébe tartozik a cseh *Skoda* és a belga hadiipar egy része. Harmadik a japán *Mitsui* mammut-tröszt, állandó üzleti érintkezésben az angol *Wickersszel*. Negyedik az amerikai *Bethlehem Steel Corporation*, amely kezében tartja Közép és Dél-Amerikát. Ezek a trösztök pontosan megállapított üzleti munkaterv alapján, lényegileg közös kasszára dolgoznak! Titkos szerződésük szerint a hozzávetőleges jövedelem — mint ezt *Wehberg* írja — az egyes trösztök között, előre meghatározott kulcs alapján kerül elosztásra! A különböző csoportokhoz tartozó gyárak egymást kölcsönös támogatásban részesítik, a minél gyorsabb és olcsóbb produkció elősegítése céljából. Ezért kicserélik egymás között a rajzokat és mérettáblázatokat valamint a modelleket is! A titkos szerződés egy másik pontja szerint: „A szállítandó hadianyagok ára a különböző csoportok részéről egyöntetűen állapítandó meg az árajánlatok pedig kölcsönös megbeszélés és egyöntetű elhatározás alapján teendők!“ Ilyen körülmények között nincs mit csodálkozni azon, hogy például: a világháború ideje alatt a Dardanelláknál a *Wickers—Armstrong* tröszt „Made in England“ ágyui lötték a partraszálló angol csapatokat, vagy, hogy a volt osztrák-magyar birodalom Skodája rendezte be az akkor még cári orosz *Newsky* municiógyárat, vagy, hogy a riffkabilok *Schneider*-féle municióval harcoltak a franciák ellen, vagy, hogy 1933-ban és 1934-ben Anglia rengeteg mennyiségű repülőgépmotort és különböző hadfelszerelési anyagot szállított és szállít a hitleri Németországnak és így tovább...

3. *Wickersék*, akik pl. 1914-ben még csak 7 millió font alaptőkével

dolgoztak, 1932-ben már 20 millió fontos hivatalos alaptőke felett rendelkeztek! 1910-ben Wickers-Armstrong „mindössze“ 500 ezer font sterling hasznót mutatott ki. 1913-ban már 900 ezret! Természetesen, haszna fokozására a hadiipar minden eszközt igénybevesz. Évekkel ezelőtt Sir *Henry Deterding* és az ifjabb *Nobel* orosz cservonecet hamisítottak, később *Shearer*, az amerikai municióströszt megbízottja tucátjával vesztegette meg a politikusokat és admirálisokat, hogy szétrobbantsa a tengerészeti lefegyverzési konferenciát, a legújabb megvesztegetési botrány pedig legutóbb robbant ki ugyancsak Amerikában; mindez természetesen az új „piacok“ létesítése érdekében. Nem titok többé, hogy például az évek óta dühöngő Bolivia contra Paraguay háborút, az érdekelt amerikai petróleum és hadiipari vállalatok pénzelik. Ugyancsak Amerika (és részint Anglia) trösztjei „intézik“ Columbia, Venezuela és a többi Közép- és Dél-amerika-i államok állandó „államcsinyjeit“ is. Ezekben az államokban a miniszterek és a tábornokok a nagy amerikai trösztök rendes havifizetéses alkalmazottjai, akik hazájukban mindenkor és mindenben, előkelő külföldi megbízóik érdekei szerint „cselekszenek“. De az amerikaiakon és angolokon kívül, érdekve van különösen Dél-Amerikában Semleges-Svájc és Dánia is! A Schweizerische Industrie Gesellschaft üzleti könyvei, sokat tudnának mesélni a Grand-Chaco halálzónáiról!

(Alba-Iulia)

Keleti Sándor

EGY ISMERETLEN VOLTAIRE LEVÉL. Közel kétszáz évvel ezelőtt Európa nagy levelezője, Voltaire előttünk ismeretlen veronai barátjának címezve postára adott egy levelet. Az akkor divatban lévő osztrák postaellenőrzés a levelet továbbíthatatlannak találva a levélíró exponált személynének pontos minősítése céljából átutalta azt a bécsi császári udvar megfelelő „szakosztályába“. Általában véve azt tapasztalhatjuk, hogy a levélírók abban az időben is meggondolatlanok és vétkesen könnyelműek voltak, viszont az ellenőrőknek akkor is nagyon nyitva volt a szemük. Örök törvény ez, akár a kétszer kettő négy. Kár is vitatkozni ezen, kár mindeféle összehasonlíthatásokra vesztegetni a szót. Közel kétszáz év távlatából emeljük ki most dr. Ernst Ottó bécsi titkos levéltárban eszközölt kutatásai nyomán e sorokat, elnézésüket kérve a porladó ellenőröknek, postamestereknek, postakocsisoknak és levélkézbesítőknél, akiknek most már büntetlenül ronthatjuk üzletét. A megrekedt levél következőképpen hangzik hevenyészett fordításban:

„Aux Delices. Genf mellett 1759 október 18. — Az ön emléke, tisztelt Uram, oly drága nekem és jól esik önről hirt hallanom, hogy nagyon haragszom arra a fiatalemberre, akire ön csomagját Veronában rábizta és aki azt csak két hónap eltelte után adatta át nekem. Ha kevésbé lennék öreg és képes lennék uralkodni magamon, biztosan megnézném Rómát, Velencét és az ön Veronáját, de Svájc és Anglia szabadsága, amely mindig szenvedélyem volt, az inkvizíciós testvérekre való tekintettel nem engedik meg nekem, hogy az ön országát beutazzam, kivéve az estet, ha én lennék az erősebb, minthogy azonban nem úgy néz ki a dolog, hogy én valaha is hadtestparancsnok, vagy követ lehessenek, úgy érhetőnek fogja találni, ha elkerülök egy országot, amelyben a városok kapuinál elkoboztatnak a könyvek, amelyeket egy szegény utas málhájában magával hord. Egyáltalán nem vagyok rá kapható, hogy egy szent Jakab, vagy szent Domokosrendi szerzetestől kérjek engedélyt, hogy gondolkodnom, beszélnem és olvasnom legyen szabad és megmondom önnek egész nyíltan, hogy Itália e gyáva rabszolgasága utálatra gerjeszt. Elhiszem, hogy a „Szent Péter“ Rómában nagyon szép, de jobb' szeretek egy angol könyvet, amely szabadságban íródott, mint százezer márványoszlopot... A